

کتاب جامع

بهداشت عمومی

فصل ۲ / گفتار ۱۱ / دکتر احمدعلی نوربالا، دکتر مهدی نجفی، دکتر نادر اکرامی نسب (ره)

آشنایی با جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران

فهرست مطالب

۲۵۵.....	اهداف درس
۲۵۵.....	مقدمه
۲۵۶.....	آشنایی با نهضت جهانی صلیب سرخ و هلال احمر
۲۵۷.....	معانی و مفاهیم اصول هفتگانه صلیب سرخ و هلال احمر
۲۵۸.....	تاریخچه جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران
۲۵۸.....	۱- بروز و نهفتگی (۱۳۰۱-۱۲۸۴)
۲۵۹.....	۲- تاسیس و تثبیت (۱۳۰۱-۱۳۲۷)
۲۵۹.....	۳- رشد و شکوفایی (۱۳۲۷-۱۳۵۷)
۲۶۰.....	۴- سوء تفاهم و کم مهری (۱۳۵۷-۱۳۵۹)
۲۶۱.....	۵- ایثار و از خودگذشتگی (۱۳۶۷-۱۳۵۹)
۲۶۲.....	۶- بازسازی و ایستادگی (۱۳۶۷-۱۳۷۸)
۲۶۳.....	۷- تحول و توسعه (۱۳۷۸ - تا کنون)
۲۶۴.....	آشنایی با سازمان امداد و نجات جمعیت هلال احمر
۲۶۸.....	معاونت بهداشت، درمان و توانبخشی
۲۶۸.....	سازمان تدارکات پزشکی
۲۶۶.....	سازمان داوطلبان هلال احمر
۲۶۷.....	سازمان جوانان هلال احمر
۲۷۱.....	کمیته حقوق بشر دوستانه

آشنایی با جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران Red Crescent Society of the Islamic Republic of Iran

دکتر احمدعلی نوربالا، دکتر مهدی نجفی، دکتر نادر اکرامی نسب (ره)
جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران

اهداف درس

انتظار می‌رود فراگیرنده، پس از گذراندن این درس، بتواند:

- اصول هفتگانه نهضت جهانی صلیب سرخ و هلال احمر را شرح دهد
- تاریخچه جمعیت هلال احمر (شیر و خورشید سرخ) را بیان کند
- سازمان‌ها و معاونت‌های اصلی جمعیت هلال احمر را به اختصار معرفی کند
- اهداف کمیته آموزش عالی علمی - کاربردی هلال احمر ایران را توضیح دهد

مقدمه

جمعیت هلال احمر ایران در طول تاریخ پر افتخار خود از روز آغازین تاکنون با پرچم سفید صلح در شاهراه انسانیت، سرافراز و پرافتخار، نقش آفرین صحنه‌هایی با شکوه از فداکاری و از خودگذشتگی بوده است. گردآوری مجموعه‌ای از تلاشها، موفقیتها و خدماتی که جمعیت هلال احمر به آسیب دیدگان، دردمندان و بینوایان، ارائه کرده و بیان لحظه‌های باشکوه نوع دوستی و ایثار و تصویر نمودن چهره‌های متبسم امدادگرانی که همواره آغوش پرمهر خود را به روی نیازمندان و مددجویان گشوده و نور زندگی را بر دل ناامیدان تابانده‌اند، کارآسانی نیست. این مجموعه مختصر، بیانگر خدمات بخشهایی از جمعیت، مانند سازمان امداد و نجات، جوانان، داوطلبان، تدارکات پزشکی، معاونت بهداشت، درمان و توانبخشی و معاونت آموزش و پژوهش و فناوری است که با بهره‌گیری از دانش نظری و عملی و تواناییهای فنی موجب هرچه پربارتر شدن درخت تناور جمعیت هلال احمر شده‌اند.

جمعیت هلال احمر که عضوی از نهضت بین‌المللی سرخ و هلال احمر است اگر چه به مسائل ملی توجهی خاص مبذول داشته اما همواره با در نظر داشتن اصل جهانشمولی، فعالیت‌های گسترده‌ای را در زمینه

درمانی و امدادرسانی در مناطق محروم جهان با موفقیت به انجام رسانده است. بدون تردید این برگی از کتاب پرافتخار نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر است که در آن کوله باری از تجربه‌های گرانبهای انسانهای شریفی نهفته است که پیوسته کوشیده‌اند تا همچون هانری دونان طلایه دار این نهضت عظیم، انسانیت را پاس بدارند و در حفظ صلح و دوستی از هیچ تلاشی فروگذار نکنند و همواره کوشیده‌اند تا در سخت‌ترین شرایط امید به زندگی را برای انسانهای نیازمند و درمانده به ارمغان آورند.

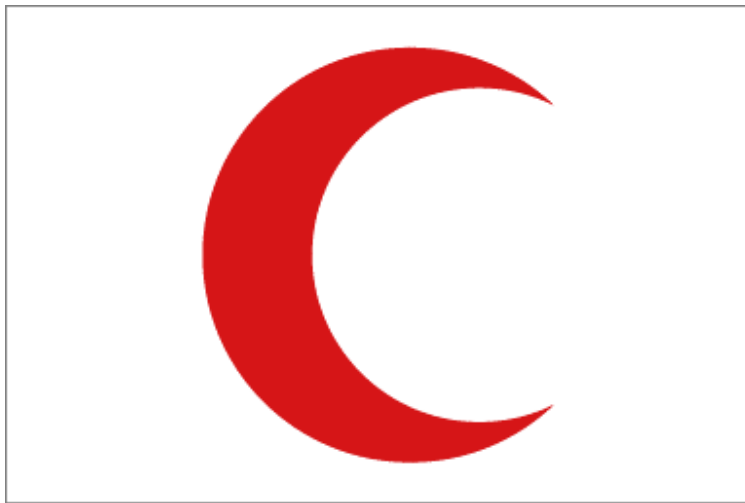
آشنایی با نهضت جهانی صلیب سرخ و هلال احمر

در بیست و چهارم ژوئن ۱۸۵۹ میلادی ارتشهای امپراطوری اتریش و امپراطوری فرانسه جنگی خونین را در منطقه‌ای بنام سولفورینو در شمال کشور ایتالیا آغاز نمودند و شدت فاجعه به حدی بود که در مدت ۱۶ ساعت نبرد، چهل هزار تن کشته و زخمی شدند. در صحنه نبرد، مجروحین زیادی بدون هیچگونه رسیدگی و امدادرسانی مرگ خود را به انتظار نشسته بودند. در این میان بازرگانی جوان از کشور سوئیس بنام هانری دونان که اتفاقاً از آن منطقه عبور میکرد تحت تاثیر شرایط دهشتناک و رقت انگیز مصدومین و مجروحین، اقدام به سازماندهی داوطلبانی از روستاهای اطراف نمود و گروه‌های امدادی و درمانی را برای کمک به آسیب دیدگان تشکیل داد و با کمک این گروه‌ها جمع کثیری از مجروحین از مرگ حتمی نجات یافتند.

هانری دونان پس از این واقعه و تحت تاثیر خاطرات تلخ و اندوهبار جنگ، در سال ۱۸۶۲ کتابی را با نام خاطرات سولفورینو منتشر نمود. در این کتاب دو پیشنهاد مشخص مطرح گردیده بود اول: تامین گروه‌های امدادی و درمانی داوطلب در کشورهای مختلف، به نحوی که در زمان صلح، آموزش ببینند و بتوانند در زمان جنگ به یاری مجروحین بپردازند و دوم: تصویب یک معاهده بین‌المللی که براساس آن دولتها متعهد به حمایت و محترم شمردن چنین گروه‌های امدادی شدند.

کتاب یادشده با استقبال مردم و دولت کشور سوئیس و دیگر کشورها مواجه شد. پیشنهاد نخست هانری دونان منجر به تشکیل جمعیت‌های ملی صلیب سرخ و هلال احمر گردید که امروزه به ۱۸۶ کشور جهان، گسترش یافته است و پیشنهاد دوم، منجر به تصویب قراردادهای حقوق بین‌المللی بشردوستانه موسوم به قراردادهای ژنو شد که اولین این قراردادها در سال ۱۸۶۴ به تصویب رسید. کاملترین مقررات حقوق بشردوستانه بین‌المللی بنام کنوانسیون چهارگانه ژنو در سال ۱۹۴۹ به تصویب اکثریت دولتهای جهان از جمله دولت ایران رسید و الحاق به پروتکل‌های الحاقی آن مصوب ۱۹۷۹ در حال حاضر جریان دارد.

در ۲۳ اکتبر ۱۸۶۳ اولین کمیته بین‌المللی صلیب سرخ با نمایندگان ۱۶ کشور در ژنو تاسیس و تشکیل شد و نشان صلیب سرخ که در واقع معکوس رنگهای پرچم کشور سوئیس میباشد به عنوان نشان کمیته بین‌المللی انتخاب گردید. با تلاشهای این کمیته در اجلاس سال ۱۸۶۴ در ژنو، با شرکت ۱۵ کشور اروپایی اولین کنوانسیون ژنو در مورد کمک رسانی به مجروحین جنگهای زمینی به تصویب رسید. در سال ۱۸۷۶ دولت عثمانی (ترکیه فعلی) نشان هلال قرمز در زمینه سفید را بجای نشان صلیب سرخ، انتخاب نمود که بعدها بسیاری کشورهای اسلامی به تبعیت از آن از این نشان استفاده نمودند.

شکل ۱ - آرم جمعیت هلال احمر

با گسترش ارتباطات بین‌المللی و توجه بیشتر به مسائل اجتماعی و بهداشتی در اوایل قرن بیستم و به پیشنهاد رییس صلیب سرخ آمریکا، اتحادیه جمعیت‌های ملی صلیب سرخ در سال ۱۹۱۹ در شهر پاریس تشکیل شد که با افزایش کشورهای عضو اتحادیه در سال ۱۹۹۱ فدراسیون بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر تشکیل گردید.

فدراسیون بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر، امروزه ۱۸۶ عضو دارد که با داشتن مبانی حقوق بین‌المللی جهانشمول و داشتن بیش از یک صد میلیون عضو داوطلب در سراسر جهان با پای بندی به اصول هفتگانه: بشردوستی، بی غرضی، بی طرفی، عدم وابستگی، خدمات داوطلبی، یگانگی و جهان شمولی، بزرگترین شبکه و تشکیلات بشردوستانه در سراسر جهان به شمار می‌آید.

کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر و جمعیت‌های ملی صلیب سرخ و هلال احمر، ارکان نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر را تشکیل می‌دهند.

معانی و مفاهیم اصول هفتگانه صلیب سرخ و هلال احمر

بشردوستی: تکیه بر انسانیت، و حفظ و احترام به عزت و کرامت انسانها.

بی غرضی: ارائه خدمات بشردوستانه بدون هیچگونه تبعیض از نظر نژاد، جنس، مذهب و عقاید سیاسی و طبقاتی

بی طرفی: عدم جانبداری از طرفهای درگیر در مخاصمه به منظور سهولت دسترسی به قربانیان.

استقلال و عدم وابستگی: استقلال عمل در انجام خدمات بشردوستانه و عدم وابستگی به دولتها و دیگر مراجع که استقلال را خدشه دار سازد.

خدمات داوطلبانه: خدمات بشردوستانه در جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر به صورت غیرانتفاعی و

بدون چشمداشت مادی و مالی و به صورت داوطلبانه است.

وحدت و یگانگی: در هر کشور مستقل، تنها یک جمعیت صلیب سرخ یا هلال احمر میتواند تاسیس گردد. چنین جمعیتی می بایست به طور رسمی از سوی دولت آن کشور به مراجع رسمی بین‌المللی معرفی گردد.

جهانشمولی: جمعیت صلیب سرخ و هلال احمر، محدود به مرزها و حوزه جغرافیایی خاصی نیست و اهداف و فعالیت‌های آن در سراسر جهان قابل گسترش است.

تاریخچه جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران

جمعیت هلال احمر (شیر و خورشید سرخ سابق) یادگار بزرگ انسانهای نیک نفسی است که با تاسی به آیه کریمه **وَ تَعَاوَنُوا عَلٰی الْبِرِّ وَ التَّقْوٰی** و شعر زیبای سعدی علیه الرحمه:

بنی آدم اعضای یک پیکرند
که در آفرینش زیک گوهرند
چو عضوی به درد آورد روزگار
دگر عضوها را نماند قرار
آن را تاسیس نمودند.

تاریخچه تاسیس و گسترش جمعیت شیر و خورشید سرخ یا هلال احمر فعلی از ابتدا تاکنون در هفت

دوره زیر بیان شده است:

- ۱- بروز و نهفتگی (۱۳۰۱-۱۲۸۴)
- ۲- تاسیس و تثبیت (۱۳۰۱-۱۳۲۷)
- ۳- رشد و شکوفایی (۱۳۲۷-۱۳۵۷)
- ۴- سوء تفاهم و کم مهری (۱۳۵۹-۱۳۵۷)
- ۵- ایثار و از خودگذشتگی (۱۳۶۷-۱۳۵۹)
- ۶- بازسازی و ایستادگی (۱۳۷۸-۱۳۶۷)
- ۷- تحول و توسعه (۱۳۷۸ تا کنون)

۱- بروز و نهفتگی (۱۳۰۱-۱۲۸۴)

نخستین کوشش ایرانیان برای پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی در مورد تشکیلات بین‌المللی صلیب سرخ به دوران پادشاهی ناصرالدین شاه قاجار باز میگردد. ایران در زمان حکومت او و در دسامبر سال ۱۸۷۴ / شوال ۱۲۹۱، کنوانسیون مصوب ۱۸۶۴ ژنو را پذیرفت اما عملاً برای دهها سال پس از این تاریخ هیچ گونه اقدامی برای تاسیس موسسه، یا سازمانی که عامل اجرایی این کنوانسیون در ایران باشد صورت نگرفت.

در سال ۱۲۸۴ شمسی، عبدالصمد ممتازالسلطنه سیاستمدار و وزیر مختار وقت ایران در پاریس، توانست موافقت کنفرانس را در پذیرش نشان شیر خورشید سرخ به عنوان نشان رسمی دولت ایران برای جمعیت خود اخذ نماید.

این نشان چند سال بعد از این زمان مورد تایید کنفرانس دیپلماتیک صلیب سرخ در ژنو نیز قرار گرفت. اگرچه، همچنان هیچ نهادی از سوی دولت ایران برای انجام وظایف مربوط به صلیب سرخ به وجود نیامد.

فعالیت‌های مربوط به این موسسه تنها در اثر کوشش‌های شخصی افراد و به صورت غیر متواتر انجام میشد که از آن جمله تلاش‌های دکتر امیرخان اعلم (مشهور به امیراعلم، از جمله دانش آموختگان ایرانی در اروپا در رشته پزشکی و از بنیانگذاران چند بیمارستان به سبک غربی در ایران) در خلال جنگ‌های داخلی ایران بین مستبدین و مشروطه خواهان در سال‌های پس از پیروزی انقلاب مشروطیت ایران بود.

۲- تاسیس و تثبیت (۱۳۲۷-۱۳۰۱)

نخستین رویکرد تشکیل موسسه خیریه امدادی در ایران تحت حمایت دولت در سال ۱۳۰۱ ش / ۱۹۲۲ میلادی صورت گرفت. در این سال به کوشش دکتر امیر اعلم، اقداماتی برای تاسیس شیر و خورشید سرخ با حمایت دولت، صورت گرفت. جمعیت شیر و خورشید سرخ، نخستین و بزرگترین جمعیت خیریه ایران است که عهده دار وظایف مهم و متعددی در مسائل مربوط به امدادرسانی در حوادث غیرمترقبه و امدادی، تاسیس بیمارستان و درمانگاه، تهیه دارو و تجهیزات پزشکی، تربیت پرستار، نگهداری از کودکان بی سرپرست، ارائه برنامه‌های ویژه برای جوانان و برخی فعالیت‌های عمرانی در داخل و خارج از کشور بوده است.

کلّیه فعالیت‌های این جمعیت، از بدو پیدایش آن در ایران براساس کنوانسیون‌ها، پروتکل‌های الحاقی به این کنوانسیون‌ها و قراردادهای بین‌المللی مختلفی بوده است که در ادوار مختلف، برای تشکیلات بین‌المللی صلیب سرخ و نیز در زمینه همکاری‌های بین‌المللی تهیه شده است.

در سال ۱۳۰۱، دکتر امیراعلم مقررات وضع شده از سوی صلیب سرخ جهانی برای جمعیت‌ها را ترجمه نمود و در اختیار احمدشاه قاجار، پادشاه وقت ایران قرارداد تا شاه آن را مطالعه کرده و مقدمات تشکیل جمعیت فراهم شود. براساس این متن ترجمه شده، نظامنامه اساسی (اساسنامه) جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران تهیه و در حوت ۱۳۰۱ شمسی به امضای ولیعهد، محمد حسن میرزای قاجار رسید.

اگر چه تا ۱۳۰۳ هیچگونه اقدامی در جهت سازماندهی این تشکیلات انجام نشد. در این سال‌ها، نخستین حرکت امدادی جمعیت، کمک به زلزله زدگان تربت حیدریه بود که در زمانی که هنوز هیچگونه امکاناتی در اختیار جمعیت نبود، به همت دکتر امیر اعلم، صورت گرفت. از سال ۱۳۰۴ به بعد اندک اندک اقدام‌های موثری برای شکل دهی این جمعیت در ایران صورت گرفت.

طی سال‌های بعد تشکیلات جمعیت، رو به گسترش گذاشت و بسته به موقعیت افراد عضو جمعیت به کمک سانحه دیدگان و نیز نیازمندان میشتافت. از جمله این موارد، کمک رسانی به زلزله زدگان شیروان در سال ۱۳۰۸ ش، بود. در همین سال نیز کنفرانس دیپلماتیک ژنو در باره صلیب سرخ بین‌المللی، نشان شیر و خورشید سرخ را در کنار نشان‌های هلال احمر و صلیب سرخ به عنوان نشان امدادی و دارای مصونیت در میادین نبرد به رسمیت شناخت. ضمناً اساسنامه جمعیت، در سال ۱۳۱۵ مجدداً بررسی و با تغییراتی به تصویب رسید.

۳- رشد و شکوفایی (۱۳۵۷-۱۳۲۷)

در ۱۳۲۷ ش، اساسنامه جدید جمعیت، طراحی و در مجمع عمومی جمعیت در همان سال به تصویب

رسید. در مقدمه این اساسنامه محمدرضا پهلوی ریاست عالی جمعیت را به خواهر خود شمس محول نمود. در اردیبهشت ۱۳۲۸ ش، دکتر حسین خطیبی نوری، به عنوان مدیر عامل جمعیت، برگزیده شد. او تا هنگام پیروزی انقلاب اسلامی و تغییر در ساختار جمعیت، این سمت را بر عهده داشت.

در سال‌های پس از سال ۱۳۲۸ حمایت دولت از جمعیت، تقویت منابع مالی و حسن مدیریت دکتر خطیبی باعث شد جمعیت به سرعت رشد نماید.

طی سال‌های چهل شمسی ارائه خدمات بهداشتی - درمانی به اقشار مختلف مردم و نیز سرپرستی افراد بیخانمان و بی‌بضاعت با گرایش کودکان و نوجوان، به عنوان رویکردی مهم مورد نظر رؤسای جمعیت بود. در سال ۱۳۴۶ به منظور یکسان سازی فعالیت‌های مختلف مربوط به جوانان در سراسر کشور، خانه‌های جوانان شیر و خورشید سرخ به عنوان مهمترین بخش اجرایی شورای عالی جوانان، آغاز به کار نمودند.

در سال ۱۳۴۹ و به دستور شاه بیش از ۱۰۰ بیمارستان و درمانگاه وابسته به وزارت بهداشتی در شهرستانها، بخشها و روستاها به شیر و خورشید سرخ واگذار شد تا از محل اعتبارات دولتی اداره گردد. در همین سال‌ها، برای رسیدگی بهتر به وضع بهداشتی - درمانی ساکنان جزیره‌های ایرانی خلیج فارس، یک کشتی بیمارستانی برای جمعیت، خریداری گردید و در سال ۱۳۵۰ ش، به نشانه دوستی دو ملت ایران و امارات متحده عربی، بیمارستان جمعیت در دبی تاسیس گردید.

در اواخر دهه چهل، اداره خدمات انتقال خون به منظور فعالیت و نظارت بر امور مختلف مربوط به تهیه و انتقال خون در سراسر کشور به وجود آمد. مهمترین و گسترده ترین عملیات کمک رسانی جمعیت در دهه چهل شمسی، کمک رسانی به زلزله زدگان زلزله بوبین زهرا در شهریور ۱۳۴۱ ش بود. در سال‌های دهه پنجاه تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی مهمترین حیطه گسترش جمعیت در بخش بهداشت و درمان بود، به طوری که مقارن پیروزی انقلاب اسلامی، جمعیت بیش از ۷۰۰ موسسه امدادی، درمانی، بهداشتی، خیریه، تربیتی و اجتماعی از قبیل بیمارستان، مراکز امدادی و درمانی، اندرزگاه، آموزشگاه حرفه ای، پرورشگاه، شیرخوارگاه، مهدکودک، آموزشگاه پرستاری و بهیاری، مرکز انتقال خون، مراکز مبارزه با سل و سرطان، تاسیسات نوتوانی و دست و پا سازی مصنوعی ایجاد نمود به طوری که تعداد تخت‌های بیمارستانی جمعیت به ۱۵۰۰۰ واحد می رسید.

اساسنامه جمعیت در این دوره در دو مرحله در سال‌های ۱۳۲۷ و ۱۳۵۳ بازنگری و اصلاح شد. جمعیت در آن سال‌ها توانست اعتبار ویژه‌ای از نظر بین‌المللی کسب و به عضویت کمیته اجرایی و شورای حکام انتخاب شود. همچنین دبیرکل جمعیت شیر و خورشید سرخ به ریاست کمیته مشورتی بهداشت منصوب گردید. در همین راستا و در سال ۱۳۵۲ بیستمین کنفرانس بین‌المللی صلیب سرخ که عالی ترین مجمع تصمیم گیری نهضت بین‌المللی به حساب می آید، با حضور بیش از ۱۳۰ عضو در تهران برگزار شد.

۴- سوء تفاهم و کم مهری (۱۳۵۹-۱۳۵۷)

یکی از پرافتخارترین دوران فعالیت کارکنان و امدادگران جمعیت شیر و خورشید سرخ، خدماتی بود که بیمارستانها و درمانگاه‌های تابعه در دوران پراکندگی قیام ملت مسلمان کشورمان در طول انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ به مردم و انقلابیون ارائه میدادند. کارکنان فداکار و زحمتکش شیر و خورشید سرخ در چند صد مرکز درمانی

در طول شبانه روز، زخمیها و مصدومین انقلاب را مداوا یا پرستاری میکردند و آمبولانسهای جمعیت پی در پی میان تظاهرکنندگان در حال گشت زنی بودند. با پیروزی انقلاب اسلامی، ایران تغییرات وسیعی در ساختار، ماهیت و وظایف جمعیت به وجود آمد، نخستین تغییر اساسی پس از پیروزی انقلاب در ساختار جمعیت، تفکیک مراکز بهداشتی - درمانی از جمعیت بود. براساس مصوبه دولت موقت، در اسفند ماه سال ۱۳۵۷، کلیه موسسات درمانی و بهداشتی (شامل ۲۲۴ بیمارستان، ۱۷۳ درمانگاه مستقل و مرکز اورژانس، ۷۷ اندرگاه، ۱۵ مرکز مستقل انتقال خون و ۳۰ مرکز آموزش پرستاری، مامایی، بهیاری و پزشکی به همراه چندین پرورشگاه و خانه کودک) از جمعیت منتزع و با حفظ مالکیت جمعیت به وزارت بهداری و بهزیستی وقت منتقل گردید. این مصوبه باعث شد تا سیاستهای کلی جمعیت نیز تغییر یافته و کلیه فعالیت‌های درمانی - حمایتی آن متوقف گردد.

همچنین برابر چند مصوبه دیگر هیئت دولت موقت، مراکز مختلف پژوهشی - حمایتی جمعیت از جمله جمعیت مبارزه با سرطان و سازمان انتقال خون جملگی به وزارت بهداری و بهزیستی واگذار گردیدند و برخی از امکانات ترابری هوایی و دریایی جمعیت، از جمله هواپیماهای آن به سایر نهادها واگذار شد.

تشابه ظاهری نشان جمعیت با آرم شاهنشاهی و تصور عمومی مبنی بر وابستگی جمعیت به رژیم سابق در سال‌های آغازین انقلاب، باعث شد بسیاری از اموال و املاک آن (حتی برخی از املاک وقفی) توسط نهادهای انقلاب تصرف گردد.

اولین اساسنامه جمعیت بعد از انقلاب، در سال ۱۳۵۹ به تصویب رسید. مهمترین تغییر انجام یافته در اساسنامه، اعطای ریاست عالی به رییس جمهور، حذف فعالیت‌های درمانی و ایجاد پست رئیس جمعیت بود که با پیشنهاد وزیر بهداری و تایید هیئت دولت منصوب می‌شد و این در حالی است که در اساسنامه مزبور، امور مربوط به تربیت کادر پیراپزشکی و انتقال خون، همچنان در حوزه فعالیت جمعیت قرار داشت ولی بعدها همین فعالیت‌ها نیز از جمعیت سلب و اکثر پرورشگاه‌ها و شیرخوارگاه‌ها به سایر سازمانها واگذار شد.

۵- ایثار و از خودگذشتگی (۱۳۶۷-۱۳۵۹)

با وجود کم لطفی‌های متعددی که در سال‌های آغازین پس از پیروزی انقلاب اسلامی نسبت به جمعیت صورت گرفت. جمعیت هلال احمر چه در جریان مقابله با حوادث طبیعی و چه در جریان جنگ تحمیلی عراق علیه ایران به ارائه خدمات متنوع و بسیار مهمی پرداخته است. در جریان جنگ تحمیلی، جمعیت هلال احمر یکی از درخشان‌ترین خدمات امدادی و درمانی را به رزمندگان اسلام و هموطنان جنگ زده، ارائه نمود. برخی از این فعالیت‌ها عبارتند از:

- آموزش امدادگران جهت یاری به مجروحان
- اعزام امدادگران به جبهه‌ها
- نجات مصدومین بمباران مناطق مسکونی در سراسر کشور
- انتقال و بستری نمودن مجروحان در بیمارستانها
- حمایت از اسرا و مفقودین ایرانی و خانواده آنها

• جمع آوری، بسته بندی و ارسال کمکهای مردمی به جبهه‌ها

همچنین جمعیت هلال احمر در همان سال‌ها صدها امدادگر شهید، جانباز، آزاده و مفقود تقدیم انقلاب نمود. در دی ماه ۱۳۶۲ برابر ماده واحده مصوب مجلس شورای اسلامی، عنوان جمعیت به جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران تغییر یافت و ایران از کلیه حقوق بین‌المللی خود برای استفاده انحصاری از نشان شیر و خورشید سرخ صرف نظر کرد و نشان مذکور بلافاصله از آیین نامه و اساسنامه تشکل بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر حذف گردید. اما به دلیل اینکه این نشانه در کنفرانس دیپلماتیک جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر به تصویب هیئت‌های دیپلماتیک کشورهای مختلف رسیده بود، لغو آن نیز باید در اجلاس مشابه صورت می‌پذیرفت و از آنجایی که برپایی چنین اجلاسی تاکنون در دستور کار تشکل بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر، نبوده است، این نشانه همچنان در اسناد مربوط به کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو و پروتکل‌های الحاقی آنها به کار برده می‌شود.

۶- بازسازی و ایستادگی (۱۳۶۷-۱۳۷۸)

با حذف مجمع عمومی از ارکان جمعیت، تصویب آخرین اساسنامه وقت جمعیت در اردیبهشت ماه سال ۱۳۶۷ توسط مجلس شورای اسلامی انجام شد و به این ترتیب هرگونه تغییر احتمالی در اساسنامه نیز قاعدتاً در حوزه اختیارات مجلس قرار گرفت.

طبق اساسنامه مذکور اداره جمعیت، توسط رئیس و با نظارت هیات اجرایی متشکل از: رئیس، دبیر کل، نماینده ولی فقیه، نماینده وزیر بهداشت و خزانه دار، انجام می‌شد. در عین حال انتصابی، و نه انتخابی بودن رئیس و هیئت اجرایی و مواردی از این دست، باعث سوق یافتن جمعیت از شکل مردمی آن به سوی دولتی و به دنبال آن بروز انتقادهایی در سطح بین‌المللی از جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران شد.

از سوی دیگر با تبدیل جمعیت به یکی از واحدهای وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از نظر بودجه عمومی نیز به شدت وابسته به کمکهای دولتی گردید و استقبال مردمی نسبت به اعطای کمکهای مالی و اهدای املاک به آن نسبت به گذشته کاهش یافت.

جمعیت، طی این سال‌ها و به ویژه هنگام جنگ میان ایران و عراق، زلزله ۱۳۶۹ منجیل، زلزله قائنات، هجوم پناهندگان عراقی و آذری، سیل‌های بزرگ سال‌های ۷۱ و ۷۴ به ویژه در مناطق جنوبی کشور، خدمات ارزنده‌ای ارائه نمود.

در این دوره بخشی از فعالیت‌های سازمان جوانان که قبلاً از سازمان منتزع و در قالب مراکز پرورش اسلامی جوانان هلال احمر، فعالیت میکرد توسعه و جایگاه سازمانی آن به معاونت فرهنگی، ارتقاء پیدا نمود و در بعد بین‌المللی نیز ضمن ادامه فعالیت بیمارستان جمعیت در دبی، عجمان و فجیره، چندین مرکز درمانی در کشورهای غنا، مالی، نیجر، نخجوان، بوسنی و کنیا تاسیس شد.

در همین دوره سازمان، تدارکات و تولید لوازم پزشکی همچنان نسبت به تامین وسایل و تجهیزات پزشکی و همچنین داروهای کمیاب در سطح کشور ادامه داد و با تاسیس چندین کارخانه از جمله کارخانه سرنگ سازی هلال احمر ایران (سها)، مجتمع دارویی، بهداشتی، آرایشی (سها - هلال) و مجتمع تهرانپارس (شامل بخشهای

مختلف درمانی) و همچنین افزودن داروخانه‌های تخصصی در مشهد و کیش نقش مهمی در تامین نیازهای دارویی کشور در دوره‌های مختلف ارائه نمود.

۷- تحول و توسعه (۱۳۷۸ - تا کنون)

در سال ۱۳۷۸، تحولات و تغییرات وسیعی در ابعاد مختلف به وقوع پیوست. این دوره جمعیت که از آن به عنوان دوران تحول و توسعه یاد میشود، شامل تغییرات وسیع در ساختار و تشکیلات، جایگاه و ارتباطات بین‌المللی، نیروی انسانی، قوانین و مقررات و بهبود روشهاست.

در این دوره با توجه به عزم جمعیت نسبت به تقویت امور امدادی، معاونت امداد به سازمان امداد و نجات ارتقا یافت و تجهیزات جدیدی از جمله خودرو، آمبولانس و چرخبال به آن اضافه شد. همچنین سیستم مخابراتی سازمان به امکانات مدرن تر، مجهز شد. امدادگران این سازمان، طی این سالها نقش مهمی در کمک رسانی به آسیب دیدگان سیل نکا (۱۳۷۹)، سیل گلستان (۱۳۸۰)، زلزله قزوین (۱۳۸۱)، زلزله بم (۱۳۸۲) و دهها حادثه بزرگ و کوچک داخلی و خارجی دیگر از جمله سیل پاکستان (۱۳۸۹)، قحطی سومالی (۱۳۹۰) و فاجعه میانمار (۱۳۹۶) ایفا نمودند.

سازمان داوطلبان نیز در راستای اهداف نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر، مجدداً تشکیل و تقویت شد و دستورالعملهای دقیقی پیرامون نحوه ارائه خدمات به نیازمندان تدوین شد و در راستای اهداف امدادی جمعیت، کمک به بازماندگان بلایای طبیعی در اولویت خدمات حمایتی جمعیت قرار گرفت. هم اکنون حدود ۲ میلیون نفر در رده‌های مختلف تخصصی و عادی به صورت داوطلب با جمعیت همکاری می کنند. از سوی دیگر با فراهم شدن فضای مطلوبتر در جمعیت برای بانوان و استقبال آنان از انجام امور خیریه، برنامه‌های مهمی در زمینه‌های امداد رسانی، بهداشتی و حمایتی توسط آنان به اجرا در می‌آید.

معاونت فرهنگی که عهده دار اداره مراکز پرورش اسلامی جوانان بود با سازمان جوانان که ساختاری دانش آموزی داشت ادغام شد و سازمان جوانان با ساختار جدید شکل گرفت. در عین حال قراردادهای جدیدی با آموزش و پرورش، آموزش عالی و دانشگاه آزاد اسلامی منعقد گردید و در همین راستا کانون‌های دانشجویی جوانان هلال احمر در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی تشکیل شد. تشکیل کانون‌های دانشجویی که با استقبال فراوان و غیرمنتظره دانشجویان مواجه شد، از بزرگترین موفقیت‌های جمعیت هلال احمر حتی در بین سایر جمعیت‌های دنیا تلقی می‌شود. (هم اکنون جمعیت در بسیاری از دانشگاه‌ها، کانون دانشجویی تشکیل داده است که بیش از یکصد هزار نفر در آنها مشغول فعالیت هستند).

با تشکیل معاونت حقوقی، برنامه ریزی و امور مجلس، اقدامات وسیعی در جهت بازگرداندن جایگاه حقوقی و همچنین اعتبار و اموال و املاک جمعیت به عمل آمد. همچنین با افزودن واژه بهداشت و درمان به عنوان معاونت توانبخشی، ضمن تقویت فعالیت‌های توانبخشی، امور مربوط به درمان که تقریباً به فراموشی سپرده شده بود، دوباره مطرح شد.

به منظور تربیت نیروهای کارشناس و کاردان در امور امدادی و مدیریت سوانح، مرکز آموزش و تحقیقات

جمعیت که از سال ۱۳۷۴ شروع به کار نموده بود، در سال ۱۳۸۱ با پذیرش دانشجوی در شش رشته کاردانی و کارشناسی و نیز با رسیدن به معیارهای مورد نظر در آموزش عالی، به موسسه آموزش عالی علمی کاربردی هلال ایران ارتقاء یافت.

جمعیت در سال ۱۳۸۰ موفق شد مجدداً پس از ۲۰ سال مسئولیت هیات پزشکی حج را به دست آورد، ضمن اینکه برنامه‌هایی را نیز برای زائران سوریه و عتبات در دست اقدام دارد.

پیگیری امور حقوقی و بازپس‌گیری املاک و اموال جمعیت طی این سال‌ها شدت گرفت و جمعیت توانست با حمایت مجلس و قوه قضائیه تعداد زیادی از ساختمانهای خود را بازپس گیرد و طرح ویژه‌ای برای نحوه تعیین مالکیت و تولی املاک وقفی و غیروقفی جمعیت پیشنهاد نماید. در همین دوران، طرح پیشنهادی جمعیت مبنی بر ایجاد تغییر در اساسنامه، در جهت مردمی کردن آن از طریق نمایندگان محترم در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید.

در سطح بین‌المللی نیز، فعالیت‌های فراوانی در زمینه احیای جایگاه جمعیت صورت گرفت و در همین راستا سومین اجلاس منطقه‌ای جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر غرب آسیا و شمال آفریقا با حضور نمایندگان ۴۰ کشور و سازمان بین‌المللی به میزبانی جمعیت هلال احمر در اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۰ در تهران برگزار شد. در حاشیه این اجلاس، شرکت کنندگان از توانمندی‌های جمعیت، بازدید کردند و مسئولین فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر از ایران به عنوان قطب اول امدادی در جهان و از نظر توانبخشی و تولیدات دارو و تجهیزات پزشکی جزو رده‌های نخستین یاد کردند. از سوی دیگر طی این دوره، ده‌ها محموله کمک شامل اقلام امدادی و دارویی به کشورهای خارجی و نیازمند، از جمله فلسطین ارسال شد. به دنبال افزایش اعتبار بین‌المللی جمعیت، سرانجام پس از ۲۳ سال در سال ۱۳۸۰ جمعیت توانست به عضویت هیات حاکمه فدراسیون، انتخاب و به عنوان عضوی از معدود کشورهای اهداکننده در منطقه شناخته شود. همچنین جمعیت در جریان درگیری‌های افغانستان (در سال ۱۳۸۰) و بحران عراق به عنوان یکی از قطبها و مراکز مهم امداد بین‌المللی برگزیده شد.

طی همین مدت و به موجب مصوبه هیات دولت کمیته ملی حقوق بشردوستانه به ریاست جمعیت و با عضویت نمایندگان قوه قضائیه، وزارتخانه‌های امور خارجه، بهداشت و دادگستری تشکیل شد تا حول محورهای معاهدات بین‌المللی حقوق بشردوستانه، آموزش حقوق بشردوستانه در بین مردم و نیروهای مسلح، پیگیری مسائل پناهندگان، آوارگان، اسرا و مجروحین سلاح‌های معاهده‌ای و بالاخره نقض حقوق بشردوستانه، موضع‌گیری نماید. در سال‌های اخیر پایگاه اطلاع رسانی جمعیت، با نشانی www.ics.ir راه اندازی شده است. جمعیت در حال حاضر دارای یک روزنامه به نام "شهروند"، یک نشریه داخلی با عنوان "پیام هلال" و یک نشریه علمی - پژوهشی به زبان فارسی با عنوان "فصلنامه علمی - پژوهشی امداد و نجات" و یک نشریه علمی - پژوهشی به زبان انگلیسی، تحت عنوان "Iranian Red Crescent Medical Journal" است.

سازمان امداد و نجات

جمعیت هلال احمر به عنوان بزرگترین سازمان فعال در امر امداد و نجات در داخل کشور شناخته شده

است. نخستین آیین نامه خدمات امدادی در سال ۱۳۴۷ شمسی به تصویب هیأت مرکزی جمعیت رسید. به موجب این آیین نامه مسئولیت امدادی- درمانی به آسیب دیدگان جنگ و همچنین ارائه خدمات امدادی به آسیب دیدگان حوادث و سوانح در زمان صلح به جمعیت محول شد. نخستین تشکیلات رسمی امداد در سال ۱۳۵۰ به صورت منظم با استخدام نیروهای تمام وقت جهت اداره مرکزی امداد کل و زیر نظر هیات کمک به آسیب دیدگان آغاز به کار نمود

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و با آغاز جنگ تحمیلی، ساختار تشکیلاتی امداد مورد تجدید نظر قرار گرفت و ارائه خدمات امدادی به آوارگان مناطق جنگی و بمباران شده نیز در زمره خدمات جمعیت قرار گرفت. در سال ۱۳۷۹ با اضافه شدن واژه «نجات» به سازمان امداد، وظایف این سازمان وارد مرحله تازه ای شد و تغییراتی در ساختار، تشکیلات و نیروی انسانی آن به وجود آمد.

فعالیت‌های امداد و نجات جمعیت هلال احمر برابر آیین نامه ها، دستور کار امدادی و طرح جامع امداد و نجات کشور در سه مرحله قبل از حادثه (آمادگی)، حین حادثه (پاسخگویی) و بعد از حادثه (عادی سازی) خلاصه می شود و وظیفه ارائه خدمات امدادی در هنگام بروز سوانح طبیعی مثل سیل، زلزله، خشکسالی، توفان و ... در داخل و خارج از کشور، بر عهده این سازمان می باشد. هر یک از شعب جمعیت هلال احمر در سر تا سر کشور دارای تیم‌های امدادی آموزش دیده رسمی و داوطلب هستند که با استفاده از امکانات و تجهیزات امداد و نجات و با همکاری سایر سازمان‌ها در زمینه‌های جستجو و نجات آسیب دیدگان، ارائه کمک‌های اولیه، انتقال مصدومان و مجروحان به مراکز درمانی، اسکان موقت و تغذیه اضطراری بازماندگان فعالیت می نمایند.

این سازمان در زمینه امداد رسانی، پس از انقلاب اسلامی تا کنون توانسته است در تمامی حوادث و بلاها از جمله در هشت سال جنگ تحمیلی عراق و ایران، ورود پناهندگان عراقی و آذربایجانی در سال ۱۳۷۰، وقوع سیل‌های مهیب سال‌های ۷۱، ۷۴، ۷۷ و ۷۸ به ویژه در شهر نکا در استان مازندران، سیل گلستان و همچنین زلزله‌های مخرب رودبار، قائن، قزوین، بم، زرنند، مازندران، لرستان، کرمانشاه و ... به یاری آسیب دیدگان بشتابد. این سازمان با برخورداری از انبارهای امدادی در سراسر کشور، پایگاه‌های امداد و نجات جاده ای، پست‌های امداد و نجات ساحلی، پایگاه‌های امداد و نجات دریایی در سواحل شمالی و جنوبی کشور، پایگاه‌های امداد و نجات کوهستان، مراکز نگهداری و آموزش سگ‌های تجسس و به کارگیری امدادگران زن و مرد آموزش دیده در قالب تیم‌های امداد و نجات سازماندهی شده و سیستم‌های مجهز مخابراتی و ارتباطات رادیویی، ناوگان ترابری امدادی شامل بالگرد، آمبولانس، وانت عملیاتی و خودروهای سبک و سنگین به امر خطیر امداد و نجات در داخل و خارج از کشور می پردازد.

حضور فعال در حوادث و سوانح منطقه ای و بین‌المللی نظیر زلزله‌های ترکیه، هند، پاکستان، اندونزی، چین و هائیتی، سونامی در اندونزی، سیل در سریلانکا، میانمار و بنگلادش، قحطی در سومالی و همچنین بحران‌های سیاسی منطقه ای در افغانستان و عراق و میانمار نمونه‌های از تلاش‌های امداد رسانی بین‌المللی سازمان امداد و نجات جمعیت هلال احمر به شمار می رود.

سازمان داوطلبان هلال احمر

سازمان داوطلبان جمعیت هلال احمر در سال ۱۳۳۸ شمسی تاسیس گردید. این اقدام به منظور احیاء و تحقق یکی از اصول اساسی نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر یعنی خدمات داوطلبانه صورت پذیرفت که این امر دقیقاً با استراتژی و خط مشی فدراسیون صلیب سرخ و هلال احمر و سایر جمعیت‌های ملی نیز تطابق دارد. این سازمان وظیفه دارد در حوزه وظایف جمعیت هلال احمر، توان اقشار و افرادی که داوطلبانه به عضویت افتخاری جمعیت پذیرفته شده اند را سازماندهی و در راستای اجرای وظایف جمعیت هلال احمر خصوصاً تأمین احتیاجات معنوی و مادی نیازمندان و آسیب دیدگان در زمان وقوع حوادث و یا در شرایط عادی بهره‌گیری نماید. عضویت افتخاری صدها هزار نفر داوطلب در جهت تحقق اهداف مورد اشاره فوق صورت پذیرفته است.

سازمان داوطلبان که با شعار داوطلب محوری و به عنوان حلقه اتصال توان توانمندان و نیاز نیازمندان تاسیس شده است از توان اعضاء، داوطلبان، خیرین و نیکوکاران جامعه در سطوح داخلی و بین‌المللی برای پاسخگویی به نیاز محرومان و نیازمندان جامعه استفاده می‌نماید. کلیه اقشار توانمند جامعه که دارای استعداد و توانمندی خاصی باشند در سازمان داوطلبان پذیرفته شده و پس از قرار گرفتن در هر یک از گروه‌های چهارگانه داوطلبی شامل رسته هدایت، مهارت، حمایت و مشارکت اقدام به برطرف نمودن نیازهای محرومان جامعه می‌نمایند.

سازمان داوطلبان جمعیت هلال احمر بر اساس ماموریت سازمانی خود سه هدف راهبردی را دنبال می‌نماید که عبارتند از:

- ۱- شناسایی، جذب، سازماندهی، ساماندهی و بهره‌گیری از خدمات اعضا و داوطلبان جمعیت هلال احمر در راستای حمایت از اقشار آسیب دیده از حوادث و سوانح و اقشار آسیب پذیر.
- ۲- جمع‌آوری، هدایت و توزیع کمک‌های نقدی و غیر نقدی مردمی در هنگام بروز حوادث و سوانح مختلف ملی و بین‌المللی.
- ۳- ارائه خدمات حمایتی و اجتماعی به افراد آسیب دیده و آسیب پذیر جامعه.

لذا به منظور دستیابی به اهداف فوق اقدامات لازم و ضروری از سوی سازمان داوطلبان در جهت جذب خیرین و نیکوکاران صورت می‌پذیرد تا با جمع‌آوری و هدایت کمک‌های مردمی اعم از حمایت‌های مادی و معنوی گامی در جهت برآورده نمودن مهم‌ترین نیازهای مردم محروم کشور برداشته شود. تعامل با تشکل‌های غیردولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد، اجرای پروژه‌های داوطلبانه در مناطق محروم و پرفشار، جمع‌آوری کمک‌های مردمی و اعانات به خصوص در زمان حوادث و سوانح، اهدای خون سالم و مستمر، اجرای برنامه‌های همای رحمت در ایام ماه مبارک رمضان، اجرای طرح فرشتگان رحمت، راه‌اندازی کاروان‌های سلامت و اعزام آنها به مناطق دور افتاده و کم‌برخوردار، تهیه جهیزیه برای زوج‌های جوان نیازمند، راه‌اندازی بانک امانات تجهیزات پزشکی و راه‌اندازی خانه‌های داوطلب در مراکز استان‌ها و شعب جمعیت و ... تنها بخش کوچکی از خدمات داوطلبان می‌باشد که به نفع نیازمندان و برای دستگیری از محرومان جامعه در سطح کشور اجرا می‌گردد.

سازمان جوانان هلال احمر

سازمان جوانان در سال ۱۳۱۳ به پیشنهاد اتحادیه جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر بر اساس ماده ۶۴ اساسنامه جمعیت در قالب تشکیلات جوانان شیر و خورشید سرخ و با شعار «خدمت‌گزار» پی‌ریزی شده و عملاً در آبان ماه سال ۱۳۲۶ تاسیس گردید. آن چه در بدو امر موجب تاسیس این سازمان گردید، ریشه در یک تفکر و احساس انسانی و انگیزه بشردوستانه داشت تا با برخورداری از نیروی جوان، فعال، خود جوش و داوطلب همواره در شرایط مختلف و به منظور ایجاد و تعمیق حس نودوستی و مشارکت آنان با سازماندهی فعالیت‌های مربوط به آنها پردازد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی طبق اساسنامه مصوب جمعیت، هدف اصلی این سازمان، اداره امور جوانان، توسعه مشارکت جوانان در تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت مربوط به آنها، تربیت و آموزش آنان به منظور آماده سازی برای انجام خدمات امدادی و عام‌المنفعه اعلام شده است.

به منظور تحقق اهداف مندرج در اساسنامه جمعیت، سازمان جوانان اقدام به برنامه‌ریزی و ارائه راهبردهایی به شرح ذیل نموده است:

۱- بر اساس راهبرد جذب، این سازمان اقدام به جذب جوانان علاقه‌مند به جمعیت هلال احمر می‌نماید. سازمان جوانان در حال حاضر با بیش از دو میلیون نفر عضو داوطلب جوان در هفت شاخه دانش‌آموزی، دانشجویی، کانون غنچه‌های هلال، کانون طلاب و روحانیون، کانون روستایی، کارگری و آزاد در هزاران کانون به انجام فعالیت‌های امدادی و عام‌المنفعه مشغول می‌باشد.

۲- بر اساس راهبرد آماده‌سازی، سازمان جوانان با برنامه‌ریزی انجام شده، موضوع آموزش جوانان جذب شده به جمعیت را در دستور کار خود قرار داده است.

۳- بر اساس راهبرد سازماندهی، سازمان جوانان دو نوع فعالیت در قالب گروه‌های عام‌المنفعه و تیم‌های امدادی پیش‌بینی نموده است تا جوانان علاقه‌مند با عضویت در یکی از آنها با رهبری و مشارکت خود از طریق انجام انتخابات بتوانند ضمن مشارکت در تصمیم‌گیری‌های جمعیت به فعالیت بشردوستانه در سطوح داخلی و بین‌المللی پردازند.

۴- سازمان جوانان بر اساس راهبرد به کارگیری و نگهداری از طریق تعریف فعالیت‌های عام‌المنفعه و بشردوستانه در زمینه فعالیت‌های زیست محیطی، بهداشتی، سلامتی و حمایتی و همچنین امدادی از قبیل مانور و برگزاری دوره‌های بازآموزی، جوانان را در انجام فعالیت‌های بشردوستانه و امدادی تشویق و ترغیب می‌نماید. این سازمان با انجام برنامه‌های مختلف شامل برگزاری اردو و مشارکت هزاران نفر عضو در جشنواره‌ها و مسابقات (ادبی، ورزشی، قرآنی، امدادی، هنری)، انجمن‌های مختلف (ادبی، هنری، حرفه‌آموزی، معارف و امور اجتماعی و ورزشی) و همچنین اجرای طرح‌های مختلف، در جهت حفظ و نگهداری اعضای خود فعالیت می‌نماید. لازم به ذکر است سازمان جوانان به منظور بهره‌برداری اعضای جوان خود در سراسر کشور از تسهیلاتی همانند کتابخانه، اماکن ورزشی، سینما، سالن آمفی تئاتر و اردوگاه‌های کشوری متعلق به جمعیت هلال احمر استفاده می‌نماید.

سازمان تدارکات پزشکی

با توجه به وظایف جمعیت در راستای مبارزه با بیماری‌ها، در سال ۱۳۰۵ اولین داروخانه سیار با یک دستگاه خودرو راه اندازی شد. همچنین جمعیت وقت با راه اندازی دو مطب رایگان در خیابان ناصریه در مرکز و جنوب شهر تهران، ضمن ویزیت مراجعین، به آنان داروی مجانی ارائه می‌داد. در سال ۱۳۱۵ نیز تاسیس داروخانه‌های ثابت و سیار مد نظر جمعیت قرار گرفت.

با توجه به نیاز کشور، در سال ۱۳۷۴ سازمان تدارکات پزشکی و تولید لوازم پزشکی و دارویی از ادغام دو مرکز «فوریت‌های دارویی» و «سازمان تدارکات درمانی» به وجود آمد. این سازمان در سال ۱۳۸۱ با تغییر ساختار و با تبیین اصول و روش‌های بازرگانی در راستای تقویت و توسعه نظام سلامت کشور به «سازمان تدارکات پزشکی» تغییر نام داد. این سازمان با بهره‌گیری از:

- ۱- کارخانه تولید لوازم و تجهیزات یک بار مصرف پزشکی
- ۲- کارخانجات داروسازی
- ۳- کارخانه فرآوری گیاهان دارویی
- ۴- مراکز خدمات درمانی
- ۵- داروخانه‌های تخصصی و تک نسخه ای

ضمن تولید انواع تجهیزات پزشکی، وسایل یکبار مصرف پزشکی، داروهای شیمیایی، داروها و فرآورده‌های گیاهی و مواد اولیه دارویی، با بهره‌گیری از جایگاه و اعتبار بین‌المللی از طریق دفاتر فعال خود در خارج از کشور، در تعامل با شرکت‌های معتبر داروسازی، اقلام دارویی و تجهیزات پزشکی مورد نیاز کشور را با بهترین کیفیت تهیه و در زمان کوتاه از طریق داروخانه‌های وابسته به خود و سایر مراکز معتبر، به بازار مصرف عرضه نموده و در اختیار نیازمندان قرار می‌دهد.

معاونت بهداشت، درمان و توانبخشی

شیر و خورشید سرخ ایران در سال ۱۳۰۵ اقدام به تاسیس درمانگاه‌ها و مطب‌های رایگان کرد. اولین مرکز ارتوپدی فنی جمعیت به صورت فنی و کارآمد به منظور تولید وسایل مورد نیاز اقشار آسیب دیده و معلول کشور در سال ۱۳۴۱ تاسیس شد.

امروزه فعالیت‌های توانبخشی جمعیت به استناد ماده ۳ قانون اساسنامه و در چهارچوب وظایف مصوب فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر تحت عنوان کمک به امر توانبخشی در دو بعد برون مرزی و درون مرزی پایه ریزی شده است.

مهمترین فعالیت‌های معاونت بهداشت، درمان و توانبخشی جمعیت را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

الف) وظایف درمانی

همان گونه که پیشتر اشاره شد بر اساس مفاد اساسنامه، وظایف درمانی جمعیت کمک به امور درمانی داخل کشور به صورت غیرمستقیم و اجرای پروژه‌های درمانی خارج از کشور به صورت مستقیم است.

اداره کل بهداشت و درمان معاونت جهت ارائه خدمات درمانی به محرومان و نیازمندان در برخی از استان‌های کشور اقدام به تاسیس درمانگاه نموده است که با استفاده از پزشکان متخصص و کادری مجرب نیازهای درمانی بیماران را برطرف می‌نماید. همچنین واکسیناسیون حجاج (مننژیت و آنفلونزا) در بیشتر پایگاه درمانی در سراسر کشور صورت می‌پذیرد.

(ب) فعالیت‌های دارویی و لوازم پزشکی:

نظارت بر فعالیت داروخانه‌های جمعیت در بیش از ۳۶ مرکز دارویی در سراسر کشور، تامین دارو و لوازم پزشکی مورد نیاز درمانگاه‌های خارج کشور و تامین دارو و تجهیزات پزشکی تیمهای عملیاتی و واحدهای درمانی جمعیت در مناطق آسیب دیده از حوادث، از مهمترین فعالیت‌های دارویی و لوازم پزشکی معاونت بهداشت، درمان و توانبخشی به شمار می‌رود.

(ج) فعالیت‌های بهداشتی:

تامین امکانات در زمینه ارائه تسهیلات بهداشت عمومی، هدایت و نظارت بر فعالیت‌های مقابله با آلودگی به ویروس ایدز در سطح کشور در قالب خدمات مشاوره و آموزش و توجه به نیازهای بهداشت باروری در حوادث از مهم ترین فعالیت‌های بهداشتی جمعیت می‌باشند.

(د) فعالیت‌های خارج از کشور:

جمعیت هلال احمر به منظور تسکین آلام بشری اقدام به تاسیس و راه اندازی چهار بیمارستان در کشورهای امارات متحده عربی، لبنان، افغانستان و یمن و ۱۷ مرکز درمانی مجهز از جمله در کشورهای افغانستان، ازبکستان، آذربایجان، تاجیکستان، زیمبابوه، سودان، ساحل عاج، غنا، سیرالئون، کنیا، مالی، نیجر و کومور نموده که نیازهای این مراکز از نظر دارو و لوازم پزشکی و نیروهای متخصص پزشکی و غیره توسط اداره کل سلامت خارج از کشور جمعیت هلال احمر تامین و ارسال می‌گردد.

(ه) فعالیت‌های توانبخشی:

این فعالیت‌ها در ۱۱۹ مرکز جامع توانبخشی، در قالب خدمات ارتوپدی در ۲۴ مرکز در ۲۰ استان و در حوزه توانبخشی فیزیکی در ۵۶ مرکز فیزیوتراپی در ۲۹ استان، ۱۹ مرکز کار درمانی در ۱۳ استان، ۵ مرکز شنوایی شناسی در ۵ استان، ۱۳ مرکز گفتار درمانی در ۱۰ استان و ۲ کلینیک کم‌بینایی در ۲ استان، انجام می‌پذیرد.

معاونت آموزش، پژوهش و فناوری

این معاونت از سه اداره کل آموزش عمومی، پایه و همگانی، اداره کل آموزش تخصصی و ضمن خدمت و اداره کل پژوهش و فناوری تشکیل شده است. اداره کل آموزش عمومی، پایه و همگانی، عمدتاً وظیفه آموزش عموم مردم را در زمینه آمادگی در برابر مخاطرات بر عهده دارد. این اداره کل از سال ۱۳۹۵ با اجرای برنامه ملی خانواده آماده در مخاطرات (خادم)، ضمن آموزش گروه‌های مختلف جامعه، رهبران اجتماعات محلی و گروه‌های

مرجع، با مراجعه به درب منازل و آموزش خانه به خانه، اقدام به آموزش خانواده‌ها در مناطق آسیب‌پذیر نموده است. این اداره کل همچنین با راه‌اندازی پایگاه آموزشی خادم به نشانی khadem.ir آموزش‌های آمادگی در برابر مخاطرات را از طریق فضای مجازی، در اختیار عموم قرار داده است. اداره کل آموزش تخصصی و ضمن خدمت، با استفاده از مربیان تربیت شده در رشته‌های مختلف امداد و نجات، اقدام به آموزش داوطلبان در این رشته‌ها جهت حضور در میدان‌های عملیات می‌نماید. این اداره کل همچنین با برگزاری دوره‌های ضمن خدمت، کارکنان جمعیت را برای ارائه بهتر خدماتشان، آموزش می‌دهد. اداره کل پژوهش و فناوری نیز با انجام پژوهش‌های کاربردی، اقدام به یافتن راه‌حل‌های علمی برای مسائل جمعیت می‌نماید. این اداره کل همچنین برای توسعه فناوری‌های مربوط به وظایف جمعیت برنامه‌ریزی و اقدام می‌کند.

مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران

در اساسنامه جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران به امر برنامه ریزی و اقدام لازم جهت آمادگی مقابله با حوادث و سوانح و آموزش‌های عمومی در این زمینه‌ها و تربیت کادر امدادی و نیروی انسانی مورد نیاز تاکید شده است. این جمعیت از دیرباز، یعنی از سال ۱۳۳۰ آموزش نیروی انسانی را به شکل تربیت بهیاران و پرستاران در آموزشگاه پرستاری جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران آغاز کرد که نهایتاً با اضافه شدن دانشکده پزشکی به آن، آموزشگاه به مجتمع آموزش پزشکی جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران مبدل گردید. در سال‌های پس از انقلاب با محول شدن این وظیفه به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، آموزش‌ها به نوعی دیگر در قالب آموزش‌های کوتاه مدت امدادی، و نیز آموزش‌های خاص علوم اداری-مددکاری و ... ادامه یافت تا این که در سال ۱۳۷۴ جمعیت هلال احمر در راستای انجام وظیفه خطیر خود مرکز آموزش و تحقیقات را با هدف آموزش نیروی انسانی متخصص و تحقیق و پژوهش در زمینه پیشگیری و آمادگی مقابله با حوادث و سوانح و امداد تاسیس کرد.

اهداف کلی مؤسسه آن گونه که در اساسنامه آمده است عبارت اند از:

- آموزش تکنیک‌ها و علوم جدید برای جلوگیری و مواجهه با سوانح
- آموزش مدیران، کارکنان و امدادگران در زمینه برنامه ریزی در امور مختلف مرتبط با فعالیت‌های جمعیت
- آموزش امدادگران معرفی شده از سوی سازمان‌های مختلف
- آموزش عمومی به منظور تعمیم و توسعه فرهنگ ایمنی و درک خطر در شرایط بحرانی و ارتقاء فرهنگ خود امدادی در جامعه
- تعیین روش‌های علمی و عملی به منظور ارزیابی سوانح و بلایا
- ارتقاء سطح فکری نیروی انسانی
- آموزش‌های تخصصی بلند مدت کاردانی و کارشناسی به منظور ارتقاء سطح علمی مدیران و کارشناسان جمعیت در زمینه‌های مرتبط با فعالیت‌های جمعیت هلال احمر

در تابستان سال ۱۳۸۱ نیز با اخذ موافقت قطعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، نام مرکز به طور رسمی به موسسه آموزشی عالی - علمی کاربردی هلال ایران وابسته به جمعیت هلال احمر و تحت نظارت دانشگاه جامع علمی کاربردی ارتقاء یافت.

این موسسه یک مرکز آموزشی و پژوهشی غیر انتفاعی است که ارکان آن را هیات امناء، شورای موسسه و رییس موسسه تشکیل می دهند و اهم وظایف آن عبارتند از:

- ارتقاء کیفی فعالیت‌های مربوط به پیشگیری، مقابله و بازسازی سوانح در پرسنل و مدیران جمعیت هلال احمر و تربیت نیروی انسانی متخصص، ایجاد مهارت‌های شغلی به منظور افزایش بهره‌وری و ایجاد هماهنگی بین مهارت و دانش کار در زمینه‌های مرتبط با فعالیت‌های جمعیت هلال احمر

- ارتقاء و انتقال دانش کاری در زمینه‌های مربوط به اصول و اهداف جمعیت.

موسسه آموزش عالی علمی کاربردی هلال ایران، در حال حاضر دارای ۳۳ مرکز در ۳۱ استان کشور است.

کمیته حقوق بشردوستانه

کمیته‌های ملی حقوق بشردوستانه تقریباً تمام وظایفی را که دولت‌ها در رابطه با مقررات بشردوستانه به خصوص کنوانسیون‌های چهارگانه ۱۹۴۹ ژنو بر عهده دارند، انجام می‌دهند. موفق‌ترین این کمیته‌ها در سطح جهان کمیته‌هایی بوده‌اند که تحت ریاست و نظر جمعیت‌های ملی تشکیل شده‌اند. در سال ۱۳۷۵ رئیس وقت کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، رسماً از طریق وزارت امور خارجه تقاضا کرد که ایران نسبت به تشکیل کمیته ملی حقوق بشردوستانه اقدام نماید. نهایتاً کمیته ملی حقوق بشردوستانه در سال ۱۳۷۸ هجری شمسی (۱۹۹۹ میلادی) طبق مصوبه هیات وزیران و با عضویت وزارتخانه‌های امور خارجه، دفاع، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کشور و دادگستری و به ریاست جمعیت هلال احمر تشکیل گردید. کمیته بنا بر ضرورت جلسات عادی و اضطراری درباره موضوعات گوناگون تشکیل می‌دهد. منابع

منابع:

منابع موجود در جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران

با درود به روان پاک استاد فقید، زنده یاد، دکتر اکرامی نسب و آرزوی مزید توفیقات و عمر با عزت و سرافرازی و پویایی برای اساتید عالیقدر، آقایان دکتر نوربالا و دکتر نجفی که زحمت بازرنگری این مبحث را تقبل فرمودند.